

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

[V. Christus Emmanuel.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

ipse erat vnctus, vt ab vncto essem vnctus, & à Christo dicerer Christianus. Sic gratia eius, & misericordia semper prauenerunt me.] Prosequitur minutatim alia non minuta Dei in vnumquemque nostrum beneficia, tum concludit. [Cum hæc diligenter considero, timore pariter & ingenti rubore confundor, quia illum ibi mihi præsentem, & omnia occulta mea videntem intueor. Multa enim sunt in me de quibus coram oculis eius erubescio, & pro quibus ei valde displicere timeo. Nec pro his omnibus quid illi rependam habeo, nisi tantum vt diligam eum. Non enim melius, nec decentius quam per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est.]

CAPUT V.

Christus Emmanuel.

Et hic quoque Christi titulus, ad substantialia & interna Christo pertinet, vt statim patebit; ac proinde merito collocatur in hac serie. Quem dixi *Emmanuel*, secutus recepram scribendi & pronuntiandi rationem, Iansenius cap. 7. concord. legit *Immanuel*, familiari in aliis plebique nominibus flexione. Sic enim *Isaiam* dicunt aliqui, quem alij vocant *Esaïam*.

*Quid aduersus Emmanuelis nomen
Christo tributum, Iudæi &
Hæretici.*

Est autem *Emmanuelis* vocabulum, de promptum ex cap. 7. *Esaïæ*, vbi in celeberrimo illo vaticinio quod Matth. 1. de Christo exponitur, (nec potest reuera in alium cadere, quantumvis Iudæi se contorqueant, vt fusè prosequitur Richardus Victor. libris duobus de *Emmanuele*.) post prænuntiati conceptum ac partum Virginis, additur, filium ex ea procreatum, nominandum esse *Emmanuel*. *Vocabitur* (inquit *Esaïas*), *nomen eius Emmanuel*, quod Matthæus in sensum intentus, sic allegat. *Vocabunt nomen eius Emmanuel*.

Aduersus hanc Christi appellationem, occurrit illico vulgaris difficultas, mota à Iudæis contra aptationem huius prophetiæ ad Christum. Quæ est illam difficultas, ob quam Marcion falsitatis insinulabat verus Testamentum, vt refert Tertullianus libro contra eum tertio c. 11. & totidem propè verbis eandem difficultatem proptè Iudæis motam, refert ac refellit lib. contra Iudæos cap. 9. summa est, quod Christus iuxta Prophetam vocandus esset nomine *Emmanuelis*, quo tamen nomine designatus non sit, sed nomine *Iesv*. Vtrobique autem hanc difficultatem sic enodat Tertullianus, vt dicat, Christum non appellari in actu signato *Emmanuel*, sed esse; quatenus notio subiecta voci *Emmanuel*, cadit in Christum. Nam *Emmanuel* perinde sonat, atque *nobiscum Deus*. Liqueat autem

Christum esse Deum, atque adeo per Christum, Deum esse nobiscum. Sicque euascent difficultas proposita; neque enim harendum est in vocis cortice, dummodo notio subiecta ad quam Prophetæ respiciebat, cadat reuera in Christum. Aliter idipsum dixit Richardus Victorinus lib. 1. de *Emmanuel*. cap. 1. 2. affirmans, nomen *Emmanuelis* esse substantiuum, non nuncupatiuum; & eam qui nuncupatiue Iesus dicitur, substantiue dici *Emmanuel*. Sensus est, eum qui nomine proprio quo ab alijs internoſcitur in vsu communi, non est denominatus *Emmanuel*, reipsa fuisse *Emmanuel*; idque est *vocari talem*, ex vsu Scripturæ. Vt *Isaïæ* 9. *vocabitur admirabilis, Deus fortis, consiliarius, princeps pacis*; id est erit reipsa quod continetur notionibus quæ subiiciuntur his vocibus. Gabriel quoque in alocatione Deiparæ, *Filium* (inquit) *altissimi vocabitur*, id est erit. Tandem Apostolus, in *Isaac* *vocabitur tibi semen*; id est benedicta illa generatio quam Deus tibi spondit, erit ex *Isaaco*. Nimirum Scriptura quæ Dei idioma continet, *vsurpat dici & vocari, pro esse*; quia apud Deum, res non se habet vt apud nos, qui plerumque aliter res denominamus, quam reuera se habeant, ita vt non semper contingat quod Autor libri de Oper. Christi Cardin. in Prologo ait, [non deest impositorum nomen, secundum sensum, suorum effectuum certitudo]; sed plerumque aliud ferat nomen ab homine impositum, aliud reipsa subſit. Exemplo est *Abſalon*, quod nomen sonat *Patri pacem*, seu *gaudium*; & tamen fuit Patris cordolum, & luctus æternus. Adonibese quoque, ex Hieronymo lib. de nom. Hæbet idem est quod *filius fulminis*, id est potentissimus & inuictissimus; qui tamen ludibrio hostibus fuit; Ex humilitate S. Chrysostomus homil. 5. in Acta, idem de suo nomine professus est, dicens, *vocor Ioannes, sed non sum Ioannes*, quia enim *Ioannes* significat *gratiam*, atque adeo insinuat, hominem in quem cadit, abundare gratia, negauit S. Chrysostomus se esse quod dicebatur, hoc est *Ioannem*. Nominari igitur ac vocari isto aut illo nomine, est plerumque aliquid enanidum, quia non raro homines vacua nomina portant, vt dixit S. Bernardus serm. de Circunc. At apud Deum, atque adeo in scriptura quæ diuino idiomate conscripta est, idem sunt, *vocari & esse*. Deo quippe facillimum est exequi & præstare quod dicit, non item hominibus. Itaque vocari *Emmanuel*, idem reipsa est, quod esse *Emmanuel*, qualis reuera fuit Christus, tamenſi cortex illius vocis, discreparet à nomine quo passim denominatus est tanquam proprio, & nuncupatiuo, vt Richardus Victorinus loquebatur.

Recidit in propositam difficultatis prædictæ enodationem, responsio adhibita à S. Chrysostomo homil. 5. in Matth. vbi obseruatur Euangelistam, Prophetam *Isaïæ* de nomine *Emmanuelis* ad Christum aptando, retulisse adhibito verbo pluralis numeri & tertiæ personæ, inde eruit dissolutionem dubitationis mota à Iudæis. [Quid ergo (inquit) hoc obstaculo (*Isaïæ* per Matthæum allegati) præſt

prædictum est: *Eccce Virgo in utero habebit & pariet filium & vocabunt nomen eius Emmanuel.* Et cur, inquires, non est hoc nomen, id est, *Emmanuel*, sed Iesus Christus vocatus. Quia scilicet non dixit, *vocabis*, sed *vocabunt*: populi sine dubio, & ipse exitus rerum hic enim ab effectu nomen imponitur. Est enim mos Scripturæ, eventus rerum, ponere nomen loco. Quid enim est aliud, *vocabunt nomen eius Emmanuel*, nisi videbunt oculi mortalium, Deum inter homines versantem; qui & si antè cum hominibus fuit, non tamen apertè, tamque manifestè: Quod si hoc loco Iudæi impudenter repugnent, rogamus eos, quando igitur puer vocatus est, *velociter spolia detrahe, cito prædare*? Nequaquam enim hic habent quod respondere possint. Cur igitur Prophetæ dicebat, *voca nomen eius, velociter spolia detrahe, cito prædare*. Quoniam illo vtiq; modo, detractio spoliatorum facta est, atque populatio. Merito igitur res quæ sub eo tam clara contigit, ipsi tanquam nomen imposuit. Et civitas (inquit), *vocabitur civitas iustitie, mater civitatum fidelium*. Nec tamen invenimus quod aliquando civitas iustitie nominata sit, sed in Hierusalem semper appellatione per mansit. Verum quia istud evenit in melius populi moribus conuersis, civitatem ita prædixit vocandam. Cum enim tale aliquid acciderit, ut is per quem id effectum sit, aut qui eius fructum perciperit, ex facto quod ex nomine clarius indicetur, nomen eius appellat ipsam rei, quæ facta est, veritatem. Non ait, nomina sæpè peti ab eorum, etiam si postea subsecuto, de quo fuit idem Chrysostomus 1. S. Græcol. tom. 7. adducta in Genes. (id enim tamen verum est, aliud pertinet;) Ait ergo, ipsam rei veritatem, plerumque usurpari pro rei nomine: idque significatum esse per verbum plurale *vocabunt*, à Matthæo adhibitum. Nam si propterea voluisset, nomen Christi proprium, dicitur *vocabis*. Hanc Chrysostomi doctrinam, subis illustrat Iansenius c. 7. Concord. & æque quadrat ea doctrina loco Esaiæ, tamen apud eum non habetur *vocabunt*, sed *vocabitur*, in singulari numero. Idem quippe est, *vocabitur Emmanuel*, (vtrique à populo,) atque *vocabunt*, scilicet populi. Quamquam Iansenius supra, putat mendosè apud Esaiam legi *vocabitur*; legendumque esse *vocabis*, vel *vocabit*, ut se vertisse testatur S. Hierony. in Commentario quod refertur ad Sion sive Hierusalem, cum qua agebat Esaias. Sensus est planè idem.

Notio nominis Emmanuel Nobiscum Deus, ac primum per coniunctionem hypostaticam.

Sic discussa difficultate aduersus nomen sue attributorum *Emmanuelis*, Christo accommodandum, progredior ad notionem subiectam nomini *Emmanuel*, quæ apud Euangelistam, his verbis traditur. *Vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Tamen enim Matthæus, iuxta probatorem sententiam, Hebraicè scripsit,

potuit tamen aliis item Hebraicis verbis enucleare Hebræam vocem compositam, cuius notio minus obuia esset apud plerisque: præsertimque, ut ex subiecta notione intelligeretur, nomen *Emmanuelis* esse appellativum. Nam si esset proprium nomen, absurdè & extra rem allegatus fuisset locus Esaiæ, quæ est longa de hac re ratiocinatio Abulenlis in cap. 1. Matth. quæst. 44. Has ob causas, adhibuit Matthæus interpretationem nominis *Emmanuel*, si tamen ipse eam adhibuit, & non potius Interpretes, iuxta doctrinam Maldonati Præfat. in Euang. cap. 5. contententis, quoties in Scriptura habetur similis aliqua interpretatio nominis, id esse additamentum factum à Sacro Interprete, non ab ipso Scriptore Canonico appositum. Ut cum Genes. 35. dicitur, *vocaui nomen eius Benoni, id est filius doloris mei*, hæc interpretatio videtur addita à Latino Interprete: nec sanè est in textu primigenio. Idem videtur de eo additamento Exodi 16. *Manhu, quod significat, quid est hoc?* Clarius Apocal. 9. ubi dicitur, *nomen illi Hebraicè Abaddon, & Græcè nomen habet Apollyon, & Latine habens nomen exterminans.* Quæ latina enucleatio Græcæ & Hebraicæ appellationis, est à Latino Interprete, etiam si Græca interpretatio vocis Hebraicæ, est à Ioanne, qui Græcè scribebat: quotidianum enim est, ut Scriptores voces exoticas quas fortè adhibet, vertat in voces eius idiomatis quo scribit. Sed siue ab Interprete Sacro, siue à Matthæo ipso, habemus propositam interpretationem vocis *Emmanuel*, notio huius vocis, ista est quæ apud Matthæum legitur, *Nobiscum Deus.*

Bellam contrapositionem Christi & Adam à Deo ciedti observat circa hoc Richardus Victor, lib. 1. de Emman. cap. 10. verbis illis. [Vbi notandum, quod non dicitur de Deo, quod nos sumus secum: sed è conuerso de nobis dicitur, quod ipse sit nobiscum, ut intelligamus, non quasi hominem reuersum ad Deum, sed Deum quasi è vestigio hominè secutum usque in exilium, sicut scriptum est; *visitavit nos oriens ex alto.* Quod igitur homo perdidit in primo homine, scilicet cum Deo esse, hoc videtur in nouo hoc homine recuperasse.] Necdum tamen exhausta est notio nominis *Emmanuel*. Duplici enim ratione Deus dici potest nos sequi, ut optuleretur, & mentes apprehendat; siue duplici ratione dici potest, *nobiscum esse*. Primum potest esse nobiscum per opem & protectionem; quæ ratione passim Scriptura, ait Deum esse cum homine in tribulatione. Secundò potest Deus esse nobiscum per substantialem vnionem, & coniunctionem hypostaticam. Priore modo, vocem *Emmanuelis* interpretabatur Nestorius, & pro more Hæreticorum, Scripturarum suffragium ad eum sensum stabiliendum adducebat. Dixit enim Deus ad Iosue, *sicut eram cum Moyse, ita ero & tecum.* Neque tamen Deus, aliter cum Moyse aut Iosue fuit, quam per consilium, & directionem, ac protectionem. Verum modus ille quo Deus fuit cum Moyse & Iosue, longè inferior fuit, eo modo quo Deus factus est nobiscum per carnis susceptionem.

nem. Et idcirco nemo eorum cum quibus Deus dictus est esse, retulit nomen Emmanuelis, præter Christum cum quo Deus fuit secundo modo proposito; nempe per hypostaticam Dei Verbi cum nostra humanitate coniunctionem. Argumentatio est S. Cyrilli in Scholiis de Incarnat. Vnigen. cap. 2. qui concludit. [Ergo nobiscum factum esse dicimus Deum Verbum, eo tempore, quo dicit Baruch, *in terra visus est, & inter homines conuersatus est*. Et quantum quidem ad Dei naturam pertinet, non erit nobiscum. Multum enim interest inter diuinitatem & humanitatem, & ingens est nimis differentia naturarum. Denique etiam diuinus Dauid ad proximitatem mysticam, scilicet Deum Verbum, quod nondum ad nos venerat, vocabat dicens in spiritu, *ut quid Domine discessisti longe? Despicis in opportunitatibus, in tribulatione*. Ergo non iam longe discessit, sed nobiscum fuit: & conspectus est homo in terra, Christus verè, & Emmanuel, eundem nobis filium designans.] eadem repetit c. 6.

Deinde per conuersationem plena redemptioni opportunam.

Ad eam primariam Dei nobiscum existentiam, consequens fuit, ut insuper Deus nobiscum esset per conuersationem, ut notauit S. Augustinus serm. 8. de Temp. [Emmanuel (inquit) interpretatur: *nobiscum Deus*. Ergo Saluator noster, ab effectu rerum etiam hoc nomen accepit, ut vocaretur nobiscum Deus. Et ipse tunc Deus, cum omnibus nobis esse dignatus est, quando suscepit hanc carnem, ut per hominem qui visibilis erat, conuersari videretur in terris. Sic enim Hieremias Propheta promiserat, dicens, *hic est Deus noster, & non astimabitur alius ad eum. Hic inuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo*. Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est. Vnde & ipse Dominus ad discipulos suos in Euangelio dicit, *tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me?* Addit mox S. Augustinus, si respiciamus ad geminam causam propter quam Deus dignatus est nobiscum esse, non fore dubium quin verè impletum sit Propheticum oraculum, de Deo facto nobiscum. Fuimus enim à Christo saluandi, exhibita Deo satisfactione pro nobis; & fuimus etiam erudiendi. Ad quæ duo præstanda, necessarium fuit, & Deum nobiscum esse per susceptionem humanitatis ab hypostasi Verbi, quia homo purus non potuisset satisfacere Deo læso, & Deum item nobiscum esse per conuersationem visibilem, sine qua non fuisset idoneus Magister. Ex eodem porro discursu habetur, Deum ita fuisse nobiscum per substantialem coniunctionem & conuersationem, ut tamen non fuerit in nostris defectibus & imperfectionibus moralibus, sed manserit illimis ac purus, etiam in humanitate assumpta. [Dignatus est (inquit S. Augustinus serm. 5. de Temp.) venire per Israël, & fieri Emmanuel nobiscum Deus in carnis infirmitate, non nobiscum in cordis iniquitate, accedens ad nos per id quod assumpsit ex nostro; & liberans nos per id

quod mansit in suo.] Nempe non tantum manens Deus, sed etiam manens purus ac nitens, qualem decebat esse hominem Deum. Nec sanè finis ob quem Deum voluisse esse nobiscum diximus, exigebat vel etiam admitteret foeculentias nostras morales, & earum matrem ignorantiam. Quare satis superque fuit, Deum assimilari nobis per omnia esseque nobiscum absque peccato.

Ex dictis eruendum est, cur S. Cyrillus in Scholiis de Incarnat. Vnigen. cap. 3. dixerit, tantum esse Christum dici *Iesum*, ac dici *Emmanuel*. Non ait, utrumque nomen esse idem. Nam reuera formaliter loquendo, aliud est, esse *Iesum*, siue *Saluatorem*, ac *Redemptorem*; aliud, esse Deum nobiscum. Radicaliter tamen, siue spectato eo quod inuoluitur in nomine *Redemptoris*, & propter quod Deus nobiscum esse voluit, tantumdem est vnum nomen atque alterum. Deus enim principaliter decreuit venire ad nos, & esse substantialiter nobiscum, ut redimeret sibi populum acceptabilem: quod exequi nequiuisset, nisi Deus fuisset. Nam satisfactio pendenda ad hominis redemptionem ex iustitia, non potuisset exhiberi à puta creatura, neque à Deo in sua iudicia diuinitate spectato. Itaque ad exhibendum litrum nobis necessarium, & reparandam prout necesse erat, iniuriam diuinam, oportuit Deum Saluatorem, esse nobiscum per vniorem hypostaticam cum humanitate. Atque ita tantumdem sunt Iesu, siue Saluator, & Emmanuel nobiscum Deus, *perfectissimo modo*, ut rectè dicit S. Cyrillus, & præuierant Tertullianus lib. 3. contra Marcionem, cap. 12. & Lactantius lib. 4. Instit. cap. 12. Nec puto aliud voluisse Abulensem in cap. 1. Matth. ad illud, & *vocabitur nomen eius Emmanuel* ante questionem 44. cum dixit, *Iesum & Emmanuel*, esse idem nomen. Sensus enim debet esse, tantumdem fuisse vnum nomen atque alterum, & vtriusque notiones nexas esse ac complicatas; quatenus notio nominis *Iesu*, nempe *esse Saluatorem*, præsupponit notionem nominis *Emmanuel*, quæ est, *esse Deum nobiscum*; & ad eam conuenit, ut proprietates ad radicem.

Bona fortuna Romana in simete, imago Dei nobiscum.

Videor in hac Dei nobiscum existentia, agnoscere veritatem fabulæ, imo impietatis, ac Idolomanie Romanæ, cuius mentio est apud Clementem Alexand. in Protep. Deum quippè apud eos maximam, nempe Fortunam, cuius esse censabant prosperos euentus ac res secundas, collocabant in sterquilinio. Fortunam porro prosperam, seu rerum ex voto fluentium cursum, ab iisdem Romanis, ut & à Græcis, significaram esse per hoc quod est, *Deum secum habere*, vel *Deum esse cum aliquo*, multis profanorum Scriptorum locis illustrat Erasmus Chiliade 3. cent. 1. Adag. 78. quod est *ovv, θεῶν*, vel *cum Deo*. Nec abhorrent ab eo loquendi modo, Scripturæ, in quibus ad significandam omnia alieni prosperè cessisse, sæpè legimus, *erat Deus cum eo*, quod Ethnici aliter dixissent, *erat fortuna cum eo*. Itaque haud abs re assertum, agnosci-

posse affinitatem aliquam inter notionem *Emmanuëlis*, quæ est, *nobiscum Deus*, & bonam fortunam generis nostri. Nec Theologi valde refragabuntur, quibus bona fortuna nostra Deus est, cum primam cogitationem, & præsertim in supernaturalibus, hoc est, primum gratiæ tactum, aiunt esse à bona fortuna, idest à Deo, quem Proclus in Timæum, affirmat esse verè fortunam nostram. Ita porro habet quoddam de maxima illa Romanorum Dea, Fortuna, tactum à Clemente est; & miror ab iis qui de Fortuna Deo collegeret permulta, fuisse præteritum, vt à Iulio Gyrardo Syntag. 15. & ab Alexandro Neapol. lib. 1. Genial. cap. 13. Fortunæ Regiæ, (sic enim cognominabatur,) statum auream collocabant in finem, imo in sterquilinio *ἐν ἀσπερδύρα καὶ κορυφῇ*. Quia verò ex Spartiano & Capitolino constat, eam Fortunæ statum afferuari solitam in cubiculo Imperatoris ad eius usque obitum, nec inde educam priusquam ad successorem transferenda esset: (singulare quippe fuit, quoddam Seneca cum geminari eam statum mandasset, vt geminis liberis Caracallæ ac Getæ præto esset, idque se præueniente morte tumine assensurum videret; edixerit, vt alteram die vna apud vnum de liberis, altera apud alium afferuaretur, sicque quot diebus, transferretur statua:) Quia inquam prædictorum Historicorum testificatione compertum habemus, auream Fortunæ Regiæ statum, in Imperatoris cubiculo fuisse afferuatam, fateri cogimur, sterquilinum illud in quo collocatam Fortunæ statum ait Clemens, fuisse quoddam *ἱστὴν* Græcæ voces ferunt, *ἀσπερδύρα καὶ κορυφῇ*, secessum siue latrinam intra cubiculum Imperatorium collocatas, eivē continentes, ita vt pars cubiculi censeri possent. Placuit autem afferuari ibi Fortunam Regiam, siue vt esset monumentum, & quàm humili fortuna feruissimè Tullius, cuius id esse inuentum creditur, prouectus esset ad regnum: siue vt constaret, Deum qui è stercore eleuat pauperem, id quod de plerisque æui sui Regibus & Imperatoribus testatur Origenes 1. contra Celsum, posse vicissim ad sterquilium redigere Reges malè moratos, & conditionis suæ oblitos.

Nos Christiani, bonam fortunam nostram, & quicquid felix ac prosperum spectare licet, possumus, (ò Dei bonitatis pelagus!) collocatum in sterquilinio agnoscere per Incarnationem, & productionem Emmanuëlis, qui bonam (vt dixi,) fortunam formatur. Neque attendo, deiectionem Christi ad stabulū, quæ postea secuta est, Deo hominem qui obtruncat ad præsepe usque consecuto, vt præmeditatur Hefychius hom. 2. de Deip. & S. Bernardus serm. 35. in Cant. Sed attendo punctum ipsum Incarnationis, ac momentum producti Emmanuëlis, qui in sterquilinio tunc fuit, siue spectato loco materno in quo conceptus est, siue attento proximior loco, nempe secundinis quæ obvoluebatur. Pax sit oculis, dum speluncam dupli-

cem (vt Palamas in Protopop. loquitur duo illa fœtus loca sepulchro per Abrahamum coëmpro componens;) videor irreuerentiùs quàm pro locorum illorum sanctitate compellere. Sed totum Christi dedecus vt est apud Tertullianum lib. 2. in Marcio cap. 27. Sacramentum est humanæ salutis: nec est quoddam erubescamus profiteri, quoddam Deus non erubuit pro nobis suscipere. Lubens ac volens prædico, B. Virginem ratione vteri quo Deum corporatum excepit, esse domum auream nitentissimam & purissimam, ea æde pellucidiorē, quàm Nero autore Plinio lib. 36. cap. 22. Fortunæ stroxit, auream totam, cui columnæ ex phengite lapide perspicuo, erant pro fenestris. Sunt apud Patres innumera sanctissimi illius vteri decora quæ collegimus libro 3. sectio. 2. cap. 5. Et nihilominus (prohi Dei demissionem hominis causa!) Spectata naturali conditione fœminæ corporis, illa corporis veluti sentina, in sexu molliore, quantumvis ritè composito, sordere solet illuue aliqua excrementitia, plus minusve abundante, & plus vel minus ibi hærente, pro varietate dispositionis corporeæ & rectionis qua vita exigitur. Nec dubitat Abulensis ita rem se habuisse in B. Virgine, vt videre apud eum est in cap. 12. leuit. à quæst. 7. Iuxta probatiorem verò sententiam, quæ eam illuuiem à Deipara ablegat, & meritò vt alibi monstrandum est, potest nihilominus verum manere, quoddam Christus ratione huius sui primi loci fuerit in sterquilinio, quatenus nisi Deus speciali providentia eam feculentiam fœminis omnibus communem, à Sanctissimæ Parentis suæ vtero auertisset, contigisset illi ea in parte secundum aliarum mulierum consuetudinem. Et quantum in B. Virgine quia aberat ab omni in esculentis & poculentis immoderatione, fatendum est, eam humorum aliunde illuc aduenientium confluentem, etiam feculenta alia extraordinaria Dei providentia, & exilem, & haud diuturnam, nec ad fœtorem usque præ situ & corruptione, vt aliis mulieribus assolet progredientem, fuisse futuram: Tamen subitio locorum illorum, vbiuis alibi adeo inquinatorem atque feculentium, etiam si ab eis in hoc individuum omnem illuuiem ex specialissima providentia deterfam admittamus, sufficisse videtur, ad concitandam Ecclesiæ admirationem, qua obstupuit collaudans Dei Verbum, eo quod non horruerit Virginis vterum; quippe qui ex sua naturali conditione ac dispositione in fœmineo corpore, est velut sterquilinum quoddam atque finetum, etiam si in hac persona sit vndeunque nitens ac purum. Sicut si Rex secessum vel nondum conspurcatum, vel præpuratum subiret, & ibi hæret ad nonimestre, diceretur incoluisse secessum toto illo tempore. Iterum dico. Non erubescio indecorum & sordens vocabulum usurpare, agendo de parente Sanctissima, quod ita sit necessarium ad explicandum summū decorem benignitatis Dei in nos, quæ nullibi micat luculentius,

ac ne in cruce quidem, iuxta doctrinam S. Chrysostomi Orat. de S. Philogonio, quod tanto magis se deierit Christus subeundo mulieris uterum præ subitione crucis, quanto plus distat Deus ab utero mulieris, quam homo à patibulo. Ut ut verò de pleno nitore & exquisitissima munditia Virgineorum locorum statuatur, vicinia maternorum excrementorum è cibi reliquiis, satis superque esse portuit ad idem argumentum denominandi Christum, pro nobis demissum ad sterquilinum usque. Uterus enim quo infans abditur, incumbit maternis intestinis, quibus ea materna feculentia, donec excernatur, velut in sterquilino continetur.

Locus alter proximus & immediatus, quo Christus intra maternum uterum obvoluebatur, æque suppeditat fundamentum affirmandi, bonam vniuersi fortunam, Christum Dominum, quo tempore in materni uteri sinu delituit, fuisse in sterquilino. In ea enim interiore spelunca, (ut cum Palama loquebamur, hoc est intra secundinas per totum tempus commorationis Christi in utero, asseruabatur excrementa, quæ in Christo, ut in aliis foetibus, sin minus tanta & tam fœda, attamen aliqua excernebantur, & in cysti foetui apposita, hærebant durante illa mora; quod est desigi in foetibus suis. Itaque haud abs re dixisse videor, nomine *Emmanuelis*, seu *Dei nobiscum*, ad nostras inquam fordes & communem materiam, ac communia initia deducti, exprimi quod Romani de Deo maximo bona omnia causante, ignorantes asseruerunt, ad sterquilinum deducto.

*Vfus doctrinæ de Christo Emmanuele,
seu Deo nobiscum.*

Est hæc seges vberissima insignium affectuum, & luculenti vfus doctrinæ, ex nomine Emmanuelis, & subiecta ei notione. Et in primis, agnoscenda est cum suauissimo sensu pietatis, dignatio Dei: quod non possum melius, exequi, quam verbis Richardi Victorini lib. 1. de Emman. cap. 19. [In hoc puero recuperavit homo honorem suum; Ipse est qui abstulit opprobrium nostrum. Sed quale (inquit) opprobrium? Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Factus est autem homo ad imaginem & similitudinem Dei; Grandis honor. Sed homo non intellexit, ideoque despexit. Despecta verò, atque reiecta similitudine Dei transfigurauit se ad similitudinem iumentis. Ecce quale dedecus, iuxta magnitudinem honoris, magnitudo dedecoris, inde opprobrium, inde improprium, & iustè iam quidem opprobria exprobrantium ceciderunt super eum. Merito ergo clamat. *Aufer à me opprobrium, & contemptum.* Penset homo pietatem Dei si possit. Contemptus à nobis, contemptum nostrum sustinere non potuit. Despectus ab homine, despicientis opprobrium portare non sustinuit. Reiecit homo ad quam formatus est similitudinem diuinam: Deus è vestigio conformauit se

ad illam è qua homo transformaretur se similitudinem humanam: ò qualis reformatio; ò qualis deterfio exprobrationis, transformatum similitudini iumentis, habere iam Deum similem sui. Ecce ad extergendum opprobrium nostrum, Deus Dei filius factus est nobis Emmanuel, comedens mel atque butirum, ut iuxta similitudinem hominum sciret reprobare malum, & eligere bonum. Cesset ergo iam verus opprobrium, cesset illud antiquum improprium. Ecce enim audio vnam aliquam ex tribus in Trinitate personis, personare in voce exprobrationis; *Ecce Adam factus est vnus quasi ex nobis.* Merito certe exprobratis; sed nunquid exprobraturi estis. Certe si dicitis ironice, quia homo factus est quasi vnus ex nobis, nos de cetero dicemus tam fidenter, quam veraciter, quia Deus factus est quasi vnus ex nobis. Dictum est illud, & merito, cum exprobratione. Dicamus nos iam istud cum gratiarum actione. Dictum est illud in voce exprobrantis & obloquentis; dicamus modò istud in voce exultationis & confessionis.]

Dignissimum præterea ac iustissimum est, ut si Deus ad nos deuinciendos & archissime copulandos sibi, voluit esse substantialiter nobiscum, nos item simus cum Deo quam possumus præstantissimo modo; id est per affectum ineffabilem, sicque efficiamur *Dij*, ut ille homo effectus est. Nam quam longè sublimior est modus quo dignatus est nobiscum esse, quippe substantialiter, cum esse Deum per affectum, (quod vnum possumus cum Dei gratia,) sit tantum aliquid accidentarium; tamen emulamus illum longè præcellentissimum essendi modum, cum nitimur coniungi Deo quam præstantissimo modo possumus; etiam si is modus sit tantum accidentarius. Hunc esse finem aduentus Verbi in carnem, ut factus substantialiter suæ hypostatice homo, facere nos, quam optimè licebat Deos, asserit S. Leo ferm. 6. de Natiuit. Dom. cap. 2. & idem pulcherrimè planè docet Origenes homil. 2. in diuersos, quem expressit S. Chrysostomus homil. 10. in Ioan. Alios in eam rem Patres, protuli lib. 3. sect. 1. cap. 1. in fine. Idque esse signum quod Deus Isaia 7. se exhibiturum dixerat, tradit Richardus Victor. lib. 1. de Emman. cap. 12. & simile est quod idem lib. 1. cap. 20. habet de Deo ad boni & mali scientiam demisso, ut homo similiter ac Deus, disceret scire bonum & malum; hoc reprobando, illud solum amplectendo.

Est præterea quod considerato hoc Dei aduentu ut esset nobiscum, exultemus & gaudeamus, certi deinceps & secuti de victoria. Bellabat olim Israël cum Philistiis, & iussu est afferri arcam Dei in castra. Tanta verò fuit populi exultatio in aduentu arcæ, tanta è contrario Philistorum consternatio, ut isti actum de se planè putarent, illi gestirent toti, nec possent intra claustra pectorum continere exuberantem lætitiā. Multo plenior nobis est gaudij materia, ex hac Dei nobiscum inexistētia, quanto plus est arca viuæ humanitatis, & eam sanctificans substantialiter Verbum, quam lignea arca. Itaque

Itaque multo iustius quàm illi, de victoria & clade inimicorum concipere possumus ac debemus spem bonam, audacter in eos intortis verbis illis exprobationis apud Esaiam p. 8. in persona nostra. *O Emmanuel*; (Ita enim connectit ibi S. Cyrillus affectum exultantis Ecclesiæ, quem passim Latini censent esse affectum gementis, nexum cum præcedentibus quibus clades terræ describitur;) O igitur Emmanuel, id est Deus nobiscum. Jam concurrite, propterea, in nos. & infestæ irruite hostiles acies. *Congregamini populi, & conuincimini, & audite vniuersa procul terræ; confortamini & vincimini; accingite vos & vincimini. Inite consilium & dissipabitur: loquimini verbum & non fiet, quia nobiscum Deus.* Exclusa planè est per hanc Dei benignitatem omnis timoris, & desponsionis animi, ob impetum hostium, & dolos aut vires eorum. Ad hanc exultationem ex Dei ad nos descensu,

prouocat Christianos S. Leo serm. 5. de Natiuitate Domini. cap. 2.

Erigimur hinc quoque, ad fiduciam de regressu in patriam cælestem, ut sicut Deus ad nos venire voluit, & substantialiter ac per cohabitationem & conuersationem nobiscum esse; ita & nos regrediamur per eum, in cælum veram patriam nostram è qua exulamus. [Emmanuel noster (inquit Richardus Victorinus lib. 1. de Emman. cap. 12.) factus est nobiscum, non solùm nostræ susceptione naturæ, verùm etiam cohabitatione peregrinationis nostræ. Sed cur quæso Deus hominem profecutus est vsque in exilium, nisi ut eum post se reuocaret ad regnum? Habemus ergo certissimum repatriandi signum, familiare illud in hac nostra peregrinatione diuinæ cohabitationis contubernium.] Et hinc maximè Christianum erigit, eique gratulatur S. Leo ser. 2. de Natiuitate Domini. c. 5.

